

בענין עין הרע

משה שווערד

1. מהרש"א על בבא מציעא דף מב/ב

אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו'. משום עין הרע של אדם כדאמרינן פ' המקבל הכל בעין א"נ שלא יהא יד השד שולט בו כדאמרינן פ' כ"ה מלתא דצייר וחתיים כו' לית לן רשותא והיינו דמייתי ליה הכא אהא דקאמר לעיל וצרת הכסף בידך אע"פ שצוררין יהיו בידך דר"ל אע"פ שצוררין ואין יד השד שולט בו יהיו בידך שלא יאבדו ע"י בני אדם וק"ל:

2. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ב/ב

והיזק ראייה לאו שמיה היזק- ת"ש וכן בגינה? גינה שאני, כדר' אבא דאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב אסור לאדם לעמוד בשדה חבירו בשעה שהיא עומדת בקמותיה

3. רש"י בבא בתרא דף ב/ב

אסור לאדם שיעמוד כו' - שלא יזיקנו בעין רעה:

4. בבא מציעא דף קז עמוד ב

והסיר ה' ממך כל חולי - אמר רב זה עין. ברש"י: עין רעה ע"כ.

5. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף פז/א

עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא

6. דעת זקנים מבעלי התוספות בראשית פרשת וירא פרק כא

(טו) ויכלו המים. פירש"י לפי שדרך חולים לשתות הרבה. ותימ' דאמרי' במציעא דעד יעקב אבינו לא הוה חולשא. י"ל דעד יעקב לא חלה אדם מעצמו. אך זה לא חלה אלא מחמת שרה שהכניסה בו עין הרע:

7. ספר חזון איש. ב"ב ליקוטים ס' כא (ע' רנה)

כשגזר עינין מיתב ציוב"כ הזמן לפיכך עין רעה שגגנה מיתבן, וכעין דאמרו מגלה כ"כ צ' הא וכל גרמא ל'י, וכן ראבי"ז כשהגיע זמנו ליפטר מן העולם ונגזר עליו זמנו לגלו מן השמים סיבת מוחו ע"י הערת חמהון כלל רצון, וכן הוא עובדא דר"ח ברי' דר"ח זכות י"ח צ' ויתכן דכל שבהאדם במעלה יתורה כל סגולותיו וצחיותיו יתירות, ועינו יוחר פועלת והיינו דאמר יבנו צ' רצון עיניהו, וכל דאמר רשבי"ג פרידה אחת כו' אשי"ג דכלא דינא לא מייח ח'יג, משום דשטן מקטרג בשעת הסכנה, והדס יודון בכל יום, וגם צדין יוה"כ קובעין לפעמים להיחזו אחרי עטת העולם ולא לעשות לו נס. (סוכהדרין דף ק"ח צ').	שם יבנו צוה רצון עיניהו ונה נפשיה, מסודות הצריכה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים לסתרים בעולם המעשה ומחשבתו הקלה חובל לשמש גורם להרס ולחרבן של גשמים מולקים, וכדאמר פסחים י' צ' כיון דנפיש אפחזיבו שלטא צהו עינא, וצ"מ פ"ד ח' לא מסתפי מר מטיגא בישא, ושם צ' פרידה אחת יש לי ציויכס כו', ושם ק"ז ח' לא תוצין חרעא דסמיכא למחא, ובשעה שצני חסם מחפעלים על מליחות מוללחה, מעמידים את מליחות זו בצרכה, וצ"מ הכל צדיו שמים וכל שלא גזר עלי צדין שמים לאצדן הדבר יולל, אבג כשגזר הדבר לאצד, מתגלגל הדבר לפעמים ע"י שימת עין חמהון על הדבר וע"י זה הוא כלב, וכדאמר צ"מ ק"ז צ' דרב סליק לצי קצרי כו' תשטן ותשעה בעין רעה, והיינו
--	---

8. ספר תורת חיים על בבא מציעא דף מב/ב

אלא בדבר הסמוי מן העין. אין לפרש משום עין הרע דבסמוך גבי הולך למוד את גרנו נמי קאמר הכי ופשיטא דלא יהיב איניש עין הרע לנפשיה אלא טעמא משום דאין דרך כבוד הנס והברכה לבא אלא בסתר כדאשכחן גבי אלישע דאמר לה ובאת וסגרת הדלת בעדך וגו':

9. מהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב עין טוב פרק א'):

תדע להבין מזה כי בעל עין הרע שורף בעינו ויש להזהר ולהשמר מזה, ושאר דברי' אשר שייכים לעין הרע ושנאת הבריות. ומאוד מאוד צריך האדם להזהר מעין הרע, הן הוא בעצמו כמו שאמרו במדרש (ילקוט מקץ מ"ב) שיעקב צוה את בניו שאמר להם למה תתראו לא יהיו נכנסים כולם ביחד מפני עין הרע שלא ישלוט בהם, וגם ממון שלו ישמור מעין הרע, ובפרק מקום שנהגו (פסחים נ', ב') המשתכר בקנים ובקנינים אין רואה סימן ברכה לעולם מאי טעמא משום דנפיש, שלטא בהו עינא בישא, הרי לך כי מאוד יש לשמור ממנו מעין הרע, ולכך אמרו ז"ל יצו ה' אתך את הברכה באסמיך אין הברכה שולטת אלא בדבר הסמוי מן העין, וזה מפני כח העין, ודבר זה ענין גדול ואין להאריך בזה ע"כ.

10. ספר תורת חיים על בכא מציעא דף פד/א

מה דגים שבים מים מכסין אותן ואין העין שולטת בהן. לכאורה משמע לפי שהמים מכסין אותן ואין נראה קאמר שאין העין שולטת בהן ואין נראה חזא דהרבה פעמים הדגים נראין כשהן שטין בתוך המים ועוד דמשמע דהוי דומיא דאין העין שולטת בהן דזרעו של יוסף דהתם אף על גב שהן נראין אין העין שולטת בהן ונראה לפי שענין עין הרע הוא ניצוץ ושפע רע ומזיק היוצא מן העין ומגיע בדבר הנראה אליו ונדבק בו כענין אשה נדה כשתראה במראה מצוחצחת נראה על המראה ההוא נקודות אדומות והוא נמי על ידי רוח מסאבא בישא דשריא עליה כשמבטת בכח יוצא ממנה שפע רוח מסאבא ונדבק במראה ההוא וכן הזכירו בשרף מעופף שהוא שורף בראייתו מהאי טעמא. וכל כמה שיש הפסק בין העין לבין הדבר הנראה לו אין השפע הרע יכול להגיע אליו ולהדבק בו ולכך לא שלטא עינא בישא בדגים שבים אע"ג שהן נראין תוך המים כיון שהמים מכסין אותן ומפסיקין בין העין לביניהם אין שפע המזיק יכול להגיע אליהם ולהדבק בהן וזה טעם מה שאסר הכתוב למנות אל ישראל לפי שהמנין שולט בו עין הרע וצוה לקבל מחצית השקל מכל אחד ולמנות השקלים אף על גב דמנין השקלים נמי כשהן מרובין עושין עין אלא לפי שאין השפע היוצא מן העין מגיע לאותן האנשים עצמן ונדבק בהן אין העין מזיק להן וזה טעם בלק שאמר לבלעם אפס קצוהו תראה לפי שרצה להכניס בהן עינו הרעה אמר לו שלא יוכל שפעו הרע להגיע ולהדבק אלא במקצתן בלבד:

11. פירוש רבינו יונה על אבות פרק ב משנה יא

רבי יהושע אומר עין הרע - פי' מי שאינו שמח בחלקו ועויין את חברו העשיר ממנו מתי יעשר עושר גדול כמוהו והוא גורם רע לעצמו. ולחברו כאשר אמרו חכמי הטבע. מכל אשר לרעהו אויר עולה מן המחשבה ההוא ושורף את הדברים שעויין בהם בעיניו הרע. גם בקרבו ישרף אחר שמתאוה לדברים שאין יכולת מצוי בידו לעשות המחשבה ההיא מקלקלת גופו כי יתקצר רוחו ומוציאתו מן העולם וזהו עין הרע שאמר ר' יהושע וראיה לזה הפי' על שאמר בכאן עין הרע בלשון זכר שזהו העויין ברע. ולמעלה אמר עין רעה שפי' על מדת הכילות שלא כדברי מקצת המפרשים ויצר הרע ושנאת הבריות כמשמען מוציאין את האדם מן העולם: